

Pledoarie pentru bibliografie

Dr. Cristina Popescu

Catedra de Științele Informării și Documentării,
Facultatea de Litere, Universitatea din București
E-mail: cristinapopescu07@yahoo.fr

Dr. Cristina Popescu este lector la Catedra de Științele Informării și Documentării de la Facultatea de Litere a Universității din București. Predă cursuri de biblioteconomie și bibliografie și este interesată de studierea feed-back-ului informațional pe care îl presupune diversitatea de servicii – atât tradiționale cât și electronice – oferite beneficiarilor de către structurile infodocumentare.

Rezumat

În societatea contemporană, în care factorul relevant este informația, esențială este familiarizarea atât a bibliotecarilor, cât și a beneficiarilor de documente cu etapele procesului de informare, bibliografia – cu toate formele ei – având un rol incontestabil în procesul cunoașterii. Astfel, se impun conștientizarea necesității informării și a faptului că referințele bibliografice exacte și complete stau la baza luării unor hotărâri avizate.

Cuvinte cheie: *Bibliografie, Cultură, Informație, Baze de date bibliografice*

De o importanță incontestabilă este faptul că dreptul la informare este unul din cele mai discutate libertăți ale societății actuale. Fie că este folosit în scopuri pozitive, fie negative, acest drept este apărat și garantat de diverse instrumente internaționale în domeniul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, cum ar fi: *Declarația universală a drepturilor omului* (articolul 19) (1): „Orice om are dreptul la libertatea opiniilor și exprimării; acest drept include libertatea de a avea opinii fără imixtiune din afară, precum și libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei prin orice mijloace și independent de frontierele de stat”, *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice* (articolul 19) (2): „Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare; acest drept cuprinde libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei de orice fel, indiferent de frontiere, sub formă orală, scrisă, tipărită ori artistică sau prin orice alt mijloc, la alegerea sa” și *Convenția cu privire la drepturile*

copilului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989 (articolul 13) (3).

Acestea constituie câteva din principalele reglementări privind libertatea de informare a individului. Însă, rezolvarea problemei privind nevoia și dreptul la informare nu constă numai în neîngrădirea acestor libertăți. Imposibilitatea informării poate fi cauzată și de faptul de a nu avea prea multe mijloace, de a nu avea timpul sau competența de a selecta, de a nu deține resursele financiare suficiente pentru o informare completă.

Încă din cele mai vechi timpuri, de la primele înscrieri pe diferite suporturi (lemn, piatră, piei de animale, tăblițe de lut), omul a simțit o deosebită dorință de a comunica în forme variate. Scrisul însemna transmiterea de valori inestimabile, perpetuarea unor tradiții și obiceiuri în conștiința următoarelor generații.

Cartea a apărut ca un fenomen firesc în viața oamenilor. Mulți au început să scrie din dorința de a lăsa ceva în urma lor, de a împărtăși și celorlalți din propria experiență. Așadar, cartea îl reflectă pe însuși autorul ei, chiar lumea întreagă, Universul. Ea este creația unui individ, dar și a unei societăți, în același timp, în mijlocul căreia acesta trăiește și de unde se inspiră.

O teorie relevantă în acest sens, prezintă Albert Flocon, în lucrarea sa *Universul cărților*, în care spune despre carte că este „...reflectare, motor și judecător al istoriei. Prietenă sau dușman, cartea are toate calitățile unei persoane morale. Creată de om, ea reflectă Universul și pune în mișcare lumea” (4). Așadar, se poate vorbi de un fel de "complicitate" ce există între carte și autorul ei: cartea găzduiește în paginile sale produsele minții omenești, oferă garanția trecerii omului prin timp și spațiu.

După apariția tiparului, cartea nu a mai fost considerată ca un obiect de lux, pe care numai unele persoane înstărite își puteau permite să o achiziționeze. Ea a devenit accesibilă, odată cu trecerea timpului, tuturor.

Astfel, se justifică faptul că, în prezent, explozia informațională, privită în primul rând ca o acumulare de date, nu pare să îngrijoreze omenirea pe cât o face ajungerea rapidă la informația deja produsă, regăsirea facilă a acesteia ca rod al sistematizării. Este, deci, rezultatul firesc al unei evoluții, dacă nu într-un totuși previzibilă, încadrată totuși în normalitate.

Beneficiarii de informații și documente trebuie să știe, însă, și ce să păstreze, dar și ce să elimine pentru că, de multe ori, cantitatea mare de răspunsuri la o cerere de informare se opune calității. Însă, în acest scop, este necesar ca ei să aibă deja unele cunoștințe în domeniul respectiv pentru a se putea debarasa de informațiile nesemnificative sau redundante. Venind în sprijinul utilizatorilor, instrumentele de lucru cum sunt: dicționarele, enciclopediile, indexurile, repertoriile, cataloagele, ghidurile, biobibliografiile

și bibliografiile, tradiționale sau pe suporturi moderne, nu vor prisosi niciodată.

De altfel, lucrările bibliografice reprezintă, încă, unica modalitate viabilă prin care societatea își poate satisface necesarul de informație fără a contraveni cerințelor impuse de economia de timp. Din această perspectivă, contribuțiile bibliografice la accelerarea progresului culturii și civilizației sunt imperios necesare (5).

Este evident, însă, faptul că niciodată nu se va putea sublinia îndeajuns caracterul universal al necesității de bibliografie, care a devenit, în prezent, o cerință indispensabilă bunei dezvoltări a societăților ce își întemeiază evoluția pe producerea, schimbul și consumul de informație.

Și, desigur, ca rezultat firesc al demersului informativ, instrumentul bibliografic se impune în mod real în procesul de culturalizare și profesionalizare a omului. El permite fiecărui individ să-și apropie acea parte din tezaurul cultural-științific creat de predecesorii și semenii săi.

De asemenea, nu poate fi omis nici rolul de excepție, de principal instrument auxiliar în procesul de evaluare ce revine prelucrării bibliografice în sfera științelor umane și, în genere, în aria creației spirituale. Ea este aliatul credincios al valorii și martorul nemilos al imposturii, prietena statornică a adevărului și inamica intratabilă a minciunii. De fapt, însuși demersul prin care se decide a se realiza o bibliografie în sfera culturii implică dorința de valorizare. A voi să faci bibliografie înseamnă a dori să restitui contemporanilor și posterității un anumit teritoriu al culturii scrise, înseamnă a salva de la uitare unele creații spirituale. Auxiliar de neînlocuit pentru om, pentru orice colectivitate științifică ori profesională, dar și pentru societate în ansamblul ei, bibliografia a jucat și continuă să joace, pretutindeni în lume, rolul unui vital serviciu necesar comunității, necunoscut îndeajuns și finanțat ca atare de către societate.

Privită ca un edificiu al spiritului și pragmatismului uman, bibliografia este „mărturia maturității culturii scrise și atestă, pe măsura evoluției sale, etapele de exigență intelectuală parcurse, gradul de specializare, modul în care este preluată și valorificată moștenirea spirituală” (6).

Lipsa bibliografiei, atunci când se elaborează o lucrare care impune studiu aprofundat „dă senzația unui adevărat salt în gol” (7).

Această recunoaștere a utilității bibliografiei, care apare ca justificare practică a existenței sale, corespunde unei realități. De obicei, aprecierile asupra bibliografiei se opresc însă aici. Faptul că marii savanți și oameni de cultură (la noi, Nicolae Bălcescu, Al. Odobescu, Emil Racoviță, Tudor Vianu etc.) au avut preocupări bibliografice cu teoretizări importante, este adesea înregistrat fără valorificarea lor pentru sublinierea a ceea ce bibliografia are mai prețios în esența ei: acțiunea în scopul cunoașterii și participarea sa la fenomenul culturii.

Ceea ce este de remarcat este faptul că omul le creează și tot omul devine rob al cărților, însă bibliografia vine în sprijinul celui care cercetează, indiferent dacă este un om de cultură sau un simplu elev, ușurându-le tuturor, în mod categoric, căutările în diverse domenii ale cunoașterii. A vorbi despre cultură înseamnă implicit a spune bibliografie, deoarece cele două se găsesc într-o relație de interdependență. Cultura nu poate supraviețui timpului fără bibliografie, ce îi conferă un sens și o utilitate practică pentru toți aceia care sunt interesați să afle informații legate de descoperirile și cunoașterile umanității, indiferent de timpul și spațiul în care au fost realizate. De asemenea, bibliografia și-ar pierde acest rol de netăgăduit, în cazul în care cultura ar pieri ca prin farmec. Dar cum acest lucru este cu neputință, se poate afirma că bibliografia și cultura se află într-o puternică simbioză.

Apropierea termenilor bibliografie și cultură, înainte chiar de a fi analizată, pare să deschidă dintr-o dată porți largi și ne face să simțim că, prin acest raport, bibliografia își recâștigă poziția sa corectă în ierarhia valorilor. Prin alăturarea celor doi termeni se creează o interdependență între noțiuni, deoarece cultura este, în fapt, „ansamblul activităților artistice și intelectuale specific umane”(8), iar bibliografia reprezintă instrumentul ce repertoriază aceste valori.

Membrii societății ar trebui educați să apeleze la astfel de surse de informare, capabile să structureze pe domenii și nivele de interes, dar și să prezinte într-o manieră obiectivă documente care să nu eludeze valorile culturale sau alte categorii de valori. În caz contrar, informarea se va realiza în mod trunchiat, deoarece: „Când o societate sau un individ cultivă numai un gen de valori, vorbim de o cultură parțială. Ceea ce se numește cultură profesională este, în termenii proprii ai filozofiei, culturii, o cultură parțială [...]. De unde se poate distinge o cultură individuală, parțială sau totală, și o cultură a societății (a grupurilor sociale, începând de la cele mai mici, până la suma tuturor, care e umanitatea), parțială sau totală” (9).

Este de o extremă importanță faptul că, pentru ca individul, și prin el, societatea întregă, să se formeze din punct de vedere cultural, este nevoie, mai întâi, de bibliografia de cultură generală, întrucât pe baza ei omul capătă o deschidere spre orizontul vast, pentru înțelegerea semenilor săi și a fenomenelor.

Adeseori, se afirmă că bibliografia are un rol social. Acesta se explică atât prin faptul că ea cuprinde elemente culturale, care au caracter social, cât și prin aceea că bibliografia însăși constituie un produs cultural, ce se dezvoltă în și pentru societate.

Este o realitate incontestabilă, însă, că rezultatele activității de cercetare au fost și vor fi întotdeauna determinate, în mare măsură, de

metodele aplicate. În contextul contemporan, metodele de cercetare au căpătat, însă, o nouă valență. Folosite în sistemul de cercetare, ele asigură unitatea necesară atingerii scopului propus, adică minimalizarea incertitudinilor rezultatelor și micșorarea posibilităților de eșec.

Așadar, este necesar ca utilizatorii să fie în măsură a se informa repede și sigur asupra resurselor de toate tipurile, ce reprezintă patrimoniul literar și științific al omenirii. Soluția problemei rezidă clar în folosirea instrumentelor specifice ale muncii intelectuale, numite bibliografii sau repertorii bibliografice (10).

În esență, întocmirea unor instrumente bibliografice reprezintă rezultatul aplicării anumitor scheme de cercetare bibliografică. Așa se explică faptul că informațiile stocate pe un suport oarecare nu constituie, în fapt, instrumente decât dacă sunt regăsite rapid și fără dificultate.

Bunăoară, într-o bibliotecă universitară, enciclopedică, inițierea în metodologia cercetării bibliografice este mai necesară decât asigurarea asistenței de către bibliotecarul de referințe / bibliotecarul – bibliograf.

„A-l informa pe cititor înseamnă deci a-l orienta spre instrumentul care îi convine, făcându-l totodată să înțeleagă că o cercetare nu se construiește pe o singură sursă, chiar dacă scopul ei este o expunere sau o lucrare de seminar.” (11)

Mai mult de-atât: „Așa cum biblioteca clasifică și organizează documentele, cercetarea bibliografică sau cercetarea documentară, fie ea manuală sau informatizată, sau – caz frecvent astăzi – combinată, clasifică și organizează instrumentele pe care ea le utilizează. De această organizare și de această progresie logică depind economisirea timpului și obținerea răspunsurilor celor mai adecvate la întrebarea pusă.” (12)

Adoptarea mijloacelor automatizate în cercetare și în prelucrarea datelor constituie o evoluție firească și devine o necesitate a lumii moderne, cu avantaje evidente. Folosind aceste metode actuale, bibliografiile vor fi întocmite mai repede și poate mai precis, cu posibilități mult mai mari de investigație. Însă mașinile nu vor putea face asociații noi de idei și nu vor putea pătrunde în fondul cel mai adânc al gândirii umane. Acea relație dintre bibliografie și cultură, nu se va mai putea realiza în aceeași măsură, pentru că nu va mai exista legătura directă dintre pasiunea de cercetare și valorile create în perioade mai vechi sau contemporane. Bibliografiilor le va lipsi, foarte probabil, vigoarea pe care le-o dă participarea personală a omului.

Dar, după cum cultura va rămâne un concept în permanență deschis, fără limite în sfera înaltă a ideilor, fenomenelor, proceselor, manifestărilor și operelor, însușite, analizate și clasificate ca fiind definatorii și conferind importanță unei societăți sau comunități, după cum scria și Dimitrie Macrea: „cultura nu este o stare, ci o devenire continuă”(13), tot astfel:

„bibliografia urmează cultura în schimbările ei de idei, în dezvoltarea anumitor preocupări, în apariția unor domenii noi - bibliografia retrospectivă pentru trecut, cea curentă pentru evoluția actuală” (14).

Analizând condițiile culturii, Tudor Vianu arată că acestea sunt „acele realități de fapt care determină creația, culturală, fiind însă suportate în mod pasiv de către creatorul de cultură”. (15) Spre deosebire de ele, mijloacele culturale „sunt întrebuințate în mod activ de către creator, sunt făurite de el și utilizate în vederea realizării unor scopuri” (16).

Și, având în vedere că Jesse Shera definea cultura ca fiind „o dualitate de acțiune și gândire, între care legătura se face prin procesul de comunicare” (17), bibliografia este una din modalitățile prin care se îndeplinește acest proces de comunicare. Astfel bibliografia capătă un rol în dezvoltarea societății. Dacă, așa cum s-a spus, „singura valoare a cunoștințelor stă în utilizarea lor” (18), bibliografia este una din căile de utilizare a cunoștințelor.

Indiferent, însă, de tipul lor, bibliografiile au un rol deosebit de important, ele reprezentând „primul cod în sfera cercetării” (19), ca o replică necesară la numărul mare al cunoștințelor umane ce au dus la dezvoltarea unei imense lumi a cărților.

Louise-Noëlle Malclès argumentează deosebita importanță a bibliografiilor în activitatea de cercetare. Așadar, L.-N. Malclès consideră că bibliografia „...duce la cunoașterea limbii literare, a ceea ce s-a scris și tipărit în trecut și ceea ce se scrie și se tipărește în fiecare zi, ea dă viață și mișcare cărții, ea facilitează lectura, creează emulația gândirii și a muncii. Sub orice aspect, științific sau tehnic, bibliografia este auxiliarul cercetării de erudiție. Ea este capabilă să scoată la lumină toate producțiile spiritului, de la cele mai vechi la cele mai recente, de unde intelectualul nu va înceta niciodată să se inspire.” (20)

Bibliografia este un tezaur cultural, un mijloc comun de realizare a tuturor valorilor culturale, pe care le pune în circuit. Tudor Vianu arată că „suma tuturor mijloacelor obiective (care ajută la realizarea unor valori obiective) alcătuiește tehnica. Tehnica este știința activității omenești pusă în slujba unor năzuințe culturale. În această sferă intră mecanismul industrial, dar și metodele speciale ale științelor, procedeele activității în laboratorul de chimie, fizică, biologie, mijloacele pentru organizarea unui muzeu, procedeele artelor frumoase, reguli de înființare și organizare a unei biblioteci, de răspândire a cărții, de întrebuințare a filmului etc.” (21)

Din ce în ce mai des se lansează, însă, întrebări cu privire la rolul bibliografilor în era digitală.

Activitățile cel mai frecvent asociate cu bibliografiile sunt acelea de selectare și achiziționare a resurselor, oferirea de servicii de referințe specializate și realizarea de inițiative în cooperare. Așa încât se pune problema

dacă aceste funcții vor continua să necesite aceleași deprinderi specializate sau specialiștii în informare bibliografică vor dispărea pur și simplu.

O bibliografie, ca și un catalog, se elaborează pe baza unor date concrete, având în vedere anumite norme. O bibliografie nu are cum inova, dar se poate distinge prin buna organizare a materialului, prin judicioasa evidențiere a problematicii bibliografiate. Un indice de revistă, ca să fie complet, se cere a epuiza materia, să fie exhaustiv. O adnotare, ca să mulțumească, trebuie să spună mult cu puține cuvinte, mai ales, cu cele mai limpezi. Adnotările confuze sau evazive nu sunt mulțumitoare. Precizia, exactitatea și nu mai puțin fidelitatea față de sursă valorează tot atât cât și forța de sintetizare, discernământul și selectivitatea. Pentru a ridica bibliografia literară la înălțimea necesităților, cooperarea tuturor factorilor interesați pare să furnizeze cel mai bun răspuns. Cooperarea și coordonarea reprezintă cea mai bună politică ce se poate duce spre a obține contribuții delimitate și bine centrate pe obiectivele dinainte desemnate. (22)

Realizarea de instrumente bibliografice este rezultatul unui management informațional adecvat care se impune atât pentru exploatarea la maximum a fondurilor bibliotecilor cât și pentru limitarea, pe cât posibil, a fenomenului de „zgomot informațional.”

Produsele bibliografice nu trebuie întocmite doar pentru a reflecta fondurile valoroase ale bibliotecii, acesta fiind scopul întocmirii cataloagelor de bibliotecă, ci mai ales pentru a imprima referințelor bibliografice un caracter de exhaustivitate, în cazul bibliografiilor generale sau specializate.

Bibliografiile oferă cunoștințe de specialitate, legate, în general, de unele abilități de limbaj, de familiaritatea cu anumite sisteme de comunicare savantă și de stăpânirea pieței informației. Majoritatea bibliografiilor au, de asemenea, responsabilități în domeniul serviciului public specializat, încadrate inițial în termeni de „interpretare a colecțiilor locale” destinate studenților și cercetătorilor. Această sarcină s-a extins în timp, cuprinzând realizarea de ghiduri în formate tradițional și electronic, sesiuni și - în unele cazuri - conceperea și oferirea unor cursuri despre strategiile de cercetare și resurse.

Se poate constata faptul că, în prezent, mai mult ca oricând, bibliotecarul – bibliograf are adesea o importanță aparte, un rol deosebit în furnizarea documentelor. El este cel care ghidează cititorul, facilitează accesul acestuia la documente și, deci, la informație. Este foarte interesant de urmărit modul în care cele două „părți”, cercetătorul și bibliotecarul, conlucrează.

Uneori se observă un anumit aer de superioritate din partea cercetătorului, care tinde să supraestimeze importanța muncii sale, în dauna celeilalte părți, bibliotecarul. Acesta din urmă trebuie să dovedească erudiție prin îndrumările sale, trebuie să ofere informații pertinente, care să-l îndrume pe cercetător în vederea obținerii de performanțe.

Cercetătorul trebuie să aibă toată încrederea în competența bibliotecarului, în cunoștințele lui, în faptul că oricând și în orice eventuală problemă îl poate ajuta și sprijini.

Bibliografii au avut un rol important și în cadrul programelor privind cooperarea legată de colecții și de resurse.

În permanență, însă, beneficiarul trebuie să fie, cel mai important: principiul de bază, indiscutabil, fiind servirea acestuia.

Sally Wood-Lamont (23), dezbătând problemele comunicării dintre bibliotecar și utilizator și a importanței feed-back-ului, afirmă că dialogul dintre bibliograf / bibliotecar și persoanele interesate de obținerea unor informații ar trebui să fie precum dialogul cu psihologul sau consilierul în probleme afective.

De altfel, „Transferul de informații depinde de toți participanții la procesul cunoașterii, de implicarea receptorilor și, mai ales, de calitatea lor.” (24)

Acest transfer, desigur depinde și de abilitățile specialistului / bibliografului în identificarea și selectarea informațiilor. Mai ales că este bine cunoscut faptul că domeniile încep să devină din ce în ce mai vaste, iar în cadrul fiecărui domeniu apar tot mai multe specializări. Necomunicând, putem omite aspecte esențiale ale unui anumit subiect, iar o informație eronată poate costa atât bani mulți cât și timp, tot mai prețios.

Încă o observație pertinentă este aceea că publicațiile tipărite este foarte puțin probabil să dispară. Va fi nevoie în continuare de bibliografi pentru efectuarea unui control riguros și pentru dezvoltarea mai activă a unor colecții în arii de interes local sau în care comerțul cu cartea rămâne dificil. Colecțiile în formă tipărită își pierd însă suveranitatea de altă dată în relație cu documentele bibliotecii pe alte suporturi.

Studiind atent fenomenul social, Marshall McLuhan observă că: „în loc să se sfârșească prin a semăna cu o imensă bibliotecă, precum cea din Alexandria, lumea a devenit un calculator, un creier electronic, exact ca într-un naiv roman SF” (25).

În legătură cu remarcabila importanță și utilitate a calculatorului, J. J. Servan-Schreiber observă că în zilele noastre, calculatorul electronic face pentru omenire „...ceea ce acum cinci secole a făcut invenția tiparului. El produce schimbări radicale în toate aspectele vieții noastre, înaintând cu o viteză amețitoare și descătușând forțe ce pot fi deseori traumatizante” (26).

Diversitatea materialelor pe suporturi netradiționale constituie deja, împreună cu mai vârstnicele materiale tradiționale, obiectul achiziționării și prelucrării de către specialiști. Bibliotecile de muzică selectează, de obicei, înregistrări sonore dar și partituri și texte, iar bibliotecile de artă colecționează adesea diapozitive dar și cărți. CD-ROM-urile sunt și ele alese

adesea de către bibliografi. Deciziile legate de baze de date online și resurse digitale de pe Internet, dimpotrivă, cad în responsabilitatea experților care stăpânesc aspectele pieței electronice legate de considerente tehnice, legale, financiare și logistice.

Bibliografiile vor continua să joace un rol central în dezvoltarea colecțiilor de documente tipărite, de surse de informare pe suporturi netradiționale și cel puțin pentru unele tipuri de resurse electronice. La ei se va apela, de asemenea, pentru asigurarea de servicii de referințe, iar cooperarea privind colecțiile reprezintă al treilea domeniu în care bibliografiile e foarte probabil să fie protagoniști.

Însă, dincolo de importanța incontestabilă a acestei nobile discipline sub aspectul ei tradițional: „Se constată un dezechilibru între multitudinea articolelor referitoare la activități situate la capătul lanțului infodocumentar, în zona relației bibliotecă - utilizator (informatizare, servicii de referințe etc.) și extrema raritate a intervențiilor în favoarea unui program complex și coerent de constituire a bazelor de date bibliografice, singurul în măsură să întemeieze și să garanteze optimizarea semnificativă și de ansamblu a tuturor prestațiilor publice ale bibliotecii" (27).

Așadar, în urma unui studiu al fenomenului informațional actual, se poate constata că suportul informației provoacă o reanalizare nu numai a rolului specialistului în informare bibliografică ci și a problemei surselor bibliografice. Aceasta se întâmplă mai ales pentru că, unul dintre criteriile de ordonare a informațiilor de natură bibliografică este cel cronologic. Există o inadvertență indubitabilă între furnizarea informației perisabile din bazele de date virtuale, fără o formă finită, fără informație de autoritate, care poate dispărea din baza de date în orice moment și o bibliografie al cărei criteriu de existență esențial este informarea cât mai exactă a cititorului.

Timpul va rezolva, probabil, și aceste probleme!

Note bibliografice

(1) Declarația Universală a Drepturilor Omului: adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 10 de septembrie 1948. În: *Legislație*: resurse pentru democrație. Accesibilă pe Internet la adresa: http://legislatie.resurse-pentru-democratie.org/drepturi_onu.php

(2) *Pact internațional cu privire la drepturile civile și politice*: Partea a treia : Art. 19. Alin. 2. În: *DECRET nr. 212 din 31 octombrie 1974 pentru ratificarea Pactului internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice*. Textul actului publicat în B.Of. nr. 146/20 noi. 1974. Accesibil pe Internet la adresa: http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm_act_text?id=63815

- (3) *Convenția cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989*: (republicată în Monitorul Oficial nr. 314 din 13 iunie 2001): Partea I: Art. 13. Accesibilă pe Internet la adresa: <http://www.caleidoscop.org.ro/resurse/legislatie/conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului-adoptata-de-adunarea-general-a-organizatiei-natiunilor-unite-la-20-noiembrie-1989>
- (4) FLOCON, Albert. *Universul cărților*: studiu istoric de la origini până la sfârșitul secolului al XX-lea. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1976, p. 5.
- (5) ȘUBĂ, Șerban. Valorile perene ale bibliografiei și cerințele societății informaționale. În: *Buletin ABIR*, vol. 10, nr. 4, 1999, p.14.
- (6) NICULESCU, Zenovia. Sistemul conceptual al bibliografiilor de specialitate. În: *Buletin ABIR*, vol.10, 1999, nr. 4, p. 15.
- (7) OPREA, AL. Panait Istrati. București,1964, p.9. În: *Revista Bibliotecilor*.nr. 11-12, 1970, p.769.
- (8) *Dictionnaire International des Termes Littéraires = Dicționar Internațional de Termeni Literari* [Accesat: 6 martie 2006]: www.ditl.info/index-romaneste.php.
- (9) VIANU, Tudor. *Filosofia culturii*. Ed. a 2-a. București, 1945, p.27-28.
- (10) MALCLÈS, Louise-Noëlle. *La Bibliographie*. Paris: Presse Universitaires de France, 1962, p. 5.
- (11) STOICA, Aurelia. Demersul cercetării documentare și bibliotecarul de referințe. În: *Biblos*: [online], 1998, nr. 6. Accesibil pe Internet la adresa: <http://www.bcu-iasi.ro/biblos/volum.html>.
- (12) *Ibidem*.
- (13) MARCEA, Dimitrie. *Lingvistica și cultura*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1978, p. 23.
- (14) *Ibidem*, p. 23.
- (15) VIANU, Tudor. *Op. cit.*, p.167.
- (16) *Ibidem*, p.167.
- (17) JESSE, N. Shera. *Libraries and the organization of knowledge*. London: [s.n.] 1965, p.14.
- (18) *Ibidem*, p.10.
- (19) VIANU, Tudor apud: NICULESCU, Zenovia. *Bibliografii speciale*: curs universitar. București: ABBPR, 1999, p. 39.
- (20) MALCLÈS, Louise-Noëlle. *Manuel de bibliographie*. Paris: P.U.F., 1963, p. 14.
- (21) VIANU, Tudor. *Op.cit.*, p.170-171.
- (22) ZALIS, Henri. Bibliografia literară azi. În: *Revista bibliotecilor*, 1968, Nr. 9, p. 535–539.
- (23) WOOD-LAMONT, Sally. Tranziția față în față cu metode moderne de muncă. În: *Bibliotheca Bibliologica*. Cluj: [s.n.], 1998, p.28.
- (24) STOICA, Ion. *Criza în structurile infodocumentare*. Constanța: Ex Ponto, 2001, p. 156.
- (25) McLUHAN, Marshall. *Galaxia Gutenberg*. București: Editura Politică, 1975, p. 69.
- (26) SERVAN-SCHREIBER, Jean-Jacques. *Sfidarea mondială*. București: Humanitas, 1990, p. 7.
- (27) ȘUBĂ, Șerban. *Op. cit.*, p. 13.